

KITABIN DEĞERİ VE KÜTÜPHANECİLİĞİN ÖNEMİ (1)

Dr. Lütfi DOĞAN

Sayın dinleyiciler,

Bu sohbetimde kitabın değerinden ve kütüphaneciliğin öneminden kısaca söz edeceğim.

Bilgiyi inanmanın temeli haline getiren Müslümanlar, kitap severliği en yüksek yere çıkarmışlar, kütüphaneyi bilginin ve öğretimin aracı bilmişler; kitabı, samimiyetle bağlanan arkadaş, her zaman bilgi ve faziletle destekliyen en yakın dost ve doğru yolu gösteren, mutluluğa ileten bir kılavuz olarak tanıtmışlardır. İslâm dinî edebiyatında bu sözümüzü destekliyen nice örnekler vardır. Bir bilginin zamanının hükümdarına söylediği şu sözler, kısaca bu anlayışı yansıtmaktadır: «Ey mü'minlerin emîri, yanımda sohbetinden sıkılmadığım arkadaşlarım, daima sözlerine güvendiğim dostlarım var. Onlar acılarımın, üzüntülerimin giderilmesinde en sâdık yardımcılarıdır. Geçmişin bilgisini bana aktarır, geleceğin yolunu aydınlatırlar. Onlardan hiç bir halde bana kötülük gelmez. Sen onlara ölüdür dersen, yalan söylemezsin. Diri dersen haksızlık yapmazsın.» (İbn Taba, Tabâ Muhaddaratu'l-Ebrat V: 3/B.)

Kerim kitabımız Kur'an'ın «Oku!» emrinin gereğini yerine getirmeye koşan Müslümanlar, daha ilk çağda kitap yazmağa başlamışlar, gelişen ülkenin yanında kitap severliği ve kütüphaneciliği altın çağına yükseltmişlerdir. Özellikle 868 yılında ölen Câhız'ın kaleminde kitap, en yüce şerefli yerine konmuştur. Onun kitaba çağrısı İslâm âleminde en güzel cevabını bulmuştur. Câhız'ın kendisine armağan olarak sunduğu kitap hakkında İbni Zeyyat: «Yemin ederim ki bana bundan daha değerli armağanda bulunulmadı» diyor (Mu'cem'ül-udeba, 6: 85-86) Rivayet edildiğine göre Câhız'ın bu kitap severliği ölümüne bile sebep olmuş, çevresinde kitaplarla dolu olduğu halde odasında, çalışma esnasında, rafdaki kitaplar üzerine yıkılmış altında kalarak ruhunu teslim etmiştir.

Muhyiddin-i Arabi kitap için şöyle diyor: «...Kitap kadar göçenleri konuşturan, yaşayanların halini tercüme eden bir şey görmedim. Nerede o dost ki sen uyuyunca ancak, uyur; sen istersen konuşur, sahibinin sırrını gizler, emanetini saklar. O en iyi komşu, en insâflı arkadaş, en

uyar yoldaş, o iyi bir öğretmen, yeterli, titiz biktırmayan bir yardımcıdır.» (Elmahasin Ve'laddad, 3)

Sevgili dinleyiciler, az önce açıklamaya çalıştığımız bu kitap sevgisi, Müslümanları ciddi bir kütüphaneciliğe göttirdü. Müslümanlar, bu sevgiyi büyük bir titizlikle özel ve genel kütüphaneler kurmakla değerlendirdiler. Bu konuda sayısız örnekler bizi sevindirmekte, gururlandırmaktadır. Kurulan kütüphanelere en uzak ülkelerden nâdir nüshalar toplandığı gibi bir kitabın çok çeşitli nüshaları da bulunurdu. Meşelâ: Kütüphaneci İbn Suret şu hikâyeyi anlatıyor: «Kadı Fadıl'ın oğlu, benden bir Hamâse nüshası istedi. Durumu kadiya söyledim, kütüphaneden gelen Hamâseler otuz nüsha idi, teker teker hepsini inceledi ve bu nüshalar çocukların okumasına yararlı değildir, diyerek bana bir başka Hamâse nüshasının satın alınmasını emretti.» (Hitat, 2: 367). Selçukî çağında özellikle Nizam'ül-Mülk'ün kurduğu öğretim kurumlarındaki kütüphaneler ve müteakıp çağlarda Osmanlılar zamanında özellikle İstanbul'da hemen hemen her ulu mâbedin yanındaki kütüphaneler millî ve dinî tarihimizin en büyük hazineleridir.

Kardeşlerim; Kütüphanecilik sevgisini yalnız bilginlerde ve araştırmacılar da görmüyoruz. Halkın da bu çabaya katıldığını, hattâ kütüphanenin evlerin bütünlüğünü tamamlayan bir ihtiyaç, güzelliğini artıran bir süs haline geldiğini anlıyoruz. Olgalinto, İslamic Culture'de (1829), İslâm kütüphaneleri hakkında şöyle diyor: «Müslümanlar genel kütüphaneler kurmaya büyük titizlik göstermişler, Şiraz, Kurtuba, Kahire ve benzeri şehirlerde belli usulpla özel binalar kurmuşlardır. Binalar çeşitli taşlarla süslenmişti; duvarlarda raflar bulunurdu. Okuma odası, nüsha odası, tetkik odası ayrı ayrı idi. Bazı kütüphanelerde okuyucuların dinlenmesi için bir musiki odası da ayrılmıştı. Yerler Doğuluların zevkini okşayacak şekilde halı ve hasırla döşenirdi.»

Sayın dinleyiciler!

Müslümanlar, kütüphaneciliğe gerçek anlamını vermişlerdi, binalardaki özellik, kitapların yerleştirilmesi, fihristler, kitap iâre servisi, kütüphane vazifeleri, kütüphanenin mâli durumu, çeşitli kütüphanelerde ayrı birer inceleme konusudur.

Kütüphanelerin İslâm kültürünün ve özellikle öğretimin yerleşmesinde ve gelişmesinde büyük rolü olmuştur. Bağdat'taki hikmet evi, Kahire'deki hikmet yurdu ve İslâm ülkesinin çeşitli kültür merkezlerindeki kütüphaneler, İslâm üniversitelerinin çekirdeğini teşkil etmiştir. Tafsilatın taferruatla veremediğimiz çeşitli kütüphanelerde okuyucuların istirahatleri, hattâ işleri bile düşünülmüştü. Bazı kütüphanelerde özel bir öğre-

tim yapılmamakla beraber, gerektiği zaman okuyucunun anlamadığı kitabı açıklayacak özel öğretmenler de bu kütüphanelerde vazifelendirilmisti. Zamanımızda kütüphanelerin aynı yönü vardır. Hattâ toplum hayatında büyük faydalar sağlar. Belirli bir okulu bitirmiş olan insan, sürelili olarak kütüphanelerden ilişkisini kesmezse eksik yönünü tamamlar. Okulun verdiği bilgiler kütüphanelerin desteği ile, ancak devamlı ve tesirli olur. Yoksa kişinin elde ettiği, bilgi zamanla basit bir okuma yazmadan ileri geçmez.

Kardeşlerim! Kısaca, kitapların ve kütüphaneciliğin İslâm dinindeki değeri üzerinde durduk. Şimdi medeniyet yarışında, cehaleti yenmek için bu mânevî hayatımızdan aldığımız hızla, kitap sevgisini yaymaya ve kütüphaneler kurmaya çaba göstermeliyiz. Kurulan kütüphanelerin en yakın dostu olmalıyız. Bu gayeyi gerçekleştirmek için Türk Kütüphaneciler Derneği kurulmuştur. Üç yıldır Kasım'ın son haftası Kütüphaneler Haftası olarak kutlanmaktadır. «Yüce Kitap»'a inanmış mü'minler olarak biz de, kitap severliği ve kütüphaneciliği dinî yaşayışımızın, ilim ve irfanımızın mecburiyeti görüyoruz. Şanlı tarihimizi öğretecek, yüce dinimizi tanıtacak, mutlu geleceğimizin ufkunu aydınlatacak kitaplardır. İrfan, fazilet ve ilim evimiz kütüphanelerdir. Kitabın dostu, kütüphanelerin ziyaretçisi olalım. Okuyalım, kardeşlerimizi okumaya teşvik edelim. Bilirsiniz; dinimizde okumak ve üzerinde düşünmek, mânevî hayatı bilgi ile süslemek nâfile bir ibâdettir. O dünya hayatının kuvveti, âhiret yolunun azığıdır. Kitap yoldaşınız olsun, Allah'ın selâmı üzerinize olsun. Hoşça kalın sevgili dinleyiciler.